

УДК 811.161.2:159.93:378
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-23>

ЗДОБУТКИ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В АСПЕКТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Лакомська І. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземців
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Французький бульвар, 24/26, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-5482-4337
inlak@ukr.net*

Ключові слова: *новітні
методики викладання,
репрезентативні системи,
ефективне навчання,
аудіовізуальні матеріали.*

У процесі вивчення української мови іноземні студенти сприймають значні обсяги нової інформації й мають ефективно засвоювати та запам'ятовувати навчальний матеріал. Із цією метою викладачу доцільно організувати навчальний процес та подавати нову інформацію у такий спосіб, щоб студенти сприймали та засвоювали знання з максимальною ефективністю. Сьогодення висуває до освітнього процесу значні вимоги, тому в пошуках методів оптимізації сприйняття інформації пропонуємо звернутися до новітніх галузей знання, таких як нейролінгвістичне програмування, де особливу увагу становить опис процесів сприйняття й перероблення інформації.

У статті визначено, що, з огляду на специфіку індивідуального сприйняття людиною реальності та особливостей кодування нею здобутої інформації, фахівці виділяють такі типи модальності: візуальну, аудіальну та кінестетичну (до якої зараховують нюхову і смакову). Кожна репрезентативна система відображає один із ключових каналів орієнтації людини в навколишній дійсності й має свою специфіку реакцій, що позначаються на особливостях сприйняття світу, поведінці та своєрідності аналізу інформації.

З'ясовано, що для підвищення ефективності навчання необхідно враховувати провідну модальність студента і підбирати матеріал відповідно до особливостей його сприйняття. У такий спосіб викладач здійснюватиме більший вплив, а ефективність запам'ятовування та засвоєння інформації буде поліпшуватися.

Акцентовано, що під час викладання української мови як іноземної викладачу слід активно використовувати аудіовізуальні матеріали, тобто враховувати полімодальність. Під час перегляду фрагментів відео, фільмів, прослуховування аудіозаписів іноземний студент засвоює інформацію за допомогою зору й слуху, у такий спосіб відбувається ефективніше запам'ятовування матеріалу. Отже, гармонійне поєднання слухової та зорової інформації сприяє підвищенню ефективності сприйняття навчального матеріалу, рівня його засвоєння та опануванню практичних навичок застосування здобутих знань. Використання інноваційних методів у процесі вивчення української мови заохочує іноземних студентів до вдосконалення комунікативних умінь, розширює їхні можливості.

ACHIEVEMENTS OF NEUROLINGUISTIC PROGRAMMING IN THE ASPECT OF TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Lakomska I. V.

Ph.D. in Philology,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Language

and Language Training for Foreigners

Odesa National I. I. Mechnikov University

Frantsuzky Bulvar, 24/26, Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0003-1165-2206

inlak@ukr.net

Key words: *cutting-edge teaching methods, representative systems, effective teaching, audiovisual materials.*

In the process of learning the Ukrainian language, foreign students perceive significant amounts of new information and must effectively assimilate and remember the educational material. For this purpose, it is advisable for the teacher to organize the educational process and present new information in such a way that students perceive and assimilate knowledge with maximum efficiency. Today, significant demands on the educational process are advanced, therefore, in search of methods for optimizing information perception, we suggest resorting to the cutting-edge fields of knowledge, such as neurolinguistic programming, where special attention is paid to the description of the processes of information perception and processing.

In the article, it is determined that in view of the specifics of a person's individual perception of reality and the peculiarities of the encoding of information obtained by him/her, experts distinguish the following types of modality: visual, auditory and kinesthetic (including olfactory and gustatory). Each representative system reflects one of the key channels of a person's orientation in the surrounding reality and has its own specific reactions that have an impact on the peculiarities of world perception, behavior and the peculiarity of information analysis.

It has been found that in order to increase the effectiveness of education, it is necessary to take into account the leading modality of the student and select the material according to the peculiarities of his/her perception. In this way, the teacher will have a greater impact, and the efficiency of memorizing and assimilating information will improve.

In particular, the article emphasizes that when teaching Ukrainian as a foreign language, the teacher should actively use audiovisual materials, that is, take polymodality into account. While watching fragments of videos, films, and listening to audio recordings, a foreign student learns information with the help of visual and hearing senses, thus memorizing the material is more effective. Therefore, the harmonious combination of auditory and visual information contributes to the increase in the effectiveness of the perception of educational material, the level of its assimilation and mastery of practical skills of applying the acquired knowledge. The use of innovative methods in the process of learning the Ukrainian language encourages foreign students to improve their communication skills and expands their opportunities.

Сучасний період розвитку суспільства, рівень його соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. Тому сьогодні система освіти України зазнає масштабних змін, оновлюється та модернізується відповідно до нових вимог. На часі внесення коректив до методів та

форм навчальної роботи з молоддю, зокрема з іноземними студентами. Адже підготовка іноземних громадян як майбутніх висококваліфікованих спеціалістів нерозривно пов'язана з активізацією процесу навчання, насамперед на заняттях з української мови як іноземної, де саме креативний підхід до розвитку особистості, формування її

творчого потенціалу є запорукою успішної роботи викладача.

Отже, перед викладачами вищих навчальних закладів постає завдання пошуку нових, нестандартних та більш дієвих засобів навчання, які б зумовили відповідне коригування різних аспектів викладання української мови для іноземців, розширення та урізноманітнення комунікативного матеріалу. Насамперед йдеться про необхідність залучення креативних методик навчання та актуальних концепцій новітніх комплексних наукових парадигм. Зокрема, маємо на увазі здобутки нейролінгвістичного програмування (НЛП), на функціональності та практично необмеженій прикладній властивості якого наголошують такі сучасні українські дослідники, як І. Герасимчук, І. Грищенко, Т. Ковалевська, А. Ковалевська-Славова, Н. Кутуза, О. Щербак та ін.

Постановка проблеми. Хоча у світовій науці теоретична обґрунтованість, об'єктивність і функціональність нейролінгвістичного програмування як новітньої галузі знання є загально визнаними (див. праці Р. Бендлера, Д. Гріндера, Р. Ділтса, О. Котлячкова, Л. Мурзіна, Дж. О'Коннора, Ф. Перлза, Г. Почепцова, К. Роджерса, В. Сатір, Дж. Сеймора та ін.), вітчизняні розробки тільки започатковують дослідження у зазначеному напрямі, що, своєю чергою, і зумовлює *актуальність* відповідних наукових розвідок. До того ж залучення теорії НЛП у дидактиці, насамперед у викладанні іноземних мов (див. праці І. Герасимчук, Т. Іщук, Т. Ковалевської, А. Ковалевська-Славова), зокрема й української мови як іноземної (І. Грищенко, І. Зозуля, А. Стадній, А. Слободянюк), починає активно ровиватися в сучасних дослідженнях учених, що увиразнює наукову релевантність запропонованої розвідки.

Мета і завдання статті. Метою статті є увізнення дидактичних можливостей нейролінгвістичного програмування в аспекті вивчення української мови як іноземної. Для реалізації мети поставлено такі завдання: опрацювання наукової літератури та з'ясування сучасного теоретичного та практичного доробку дослідників у зазначеній проблематиці; ознайомлення з відповідними техніками нейролінгвістичного програмування, а також розкриття їхніх функцій у позитивізації та оптимізації викладацької практики, зокрема й у навчанні українській мові як іноземній.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є прикладні потенції НЛП як інструмента викладацької діяльності, що оптимізує процес навчання та комунікації загалом, об'єктом – особливості викладання української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спираючись на ґрунтовні роботи зарубіжних

учених (Р. Бендлера, Дж. Гріндера, Дж. О'Коннора, Дж. Сеймора) та вітчизняних дослідників (Т. Ковалевської, А. Ковалевської-Славова, О. Климентової, Н. Кутузи), з'ясовуємо основні ідеї НЛП, які втілено у назві цієї наукової галузі, де перша частина «*нейро*» вказує на те, що основа всіх поведінкових моделей особистості розпочинається на нейрофізіологічному рівні, передусім на рівні мозкової діяльності (міжпівкульна асиметрія) та специфіки репрезентативних каналів – візуального, аудіального, кінестетичного, смакового та нюхового, де два останні канали часто зараховують до кінестетичної модальності. Ці канали виконують роль фільтрів у сприйнятті довкілля. Частина «*лінгвістична*» передбачає систематизований підхід до визначення ролі мови в процесі мислення та комунікації, який орієнтує на необхідність урахування власне мовної реалізації як матеріальних виявів нейрофізіологічних та психоемоційних настанов індивідуума. Частина «*програмування*» фіксує можливість програмування індивідуальних когнітивних карт – моделей поведінки, а також можливість програмувати поведінку, смаки, настанови іншої особи/осіб через усвідомлене конструювання комунікативного повідомлення на вербальному, невербальному та загальносеміотичному рівнях [1].

Із метою з'ясування сучасного вивчення зазначеної проблематики в дидактичному аспекті було проаналізовано актуальні наукові розвідки, зокрема у статті «Utilizing the Neurolinguistic Programming Technologies in Foreign languages Teaching Practice in Ukrainian Universities» [2] українські учені Т. Ковалевська та А. Ковалевська досліджують ефективність використання нейролінгвістичного програмування в українському освітньому сегменті, насамперед у процесі навчання іноземних мов, де, зокрема, зазначають, що НЛП – це потужний науковий напрям, який містить ґрунтовний методологічний апарат, систему практичних прийомів і технологій, що співвідносяться з нейрофізіологічними механізмами впливу на когнітивну та психоемоційну сфери особистості й сприяють оптимізації процесів навчання у цілому та викладання іноземної мови зокрема. У дослідженні наголошено, що використання технік НЛП спрямоване на оптимізацію професійної майстерності викладача, а отже, й ефективності навчального процесу в цілому. Зокрема, вчені здійснюють аналіз технік НЛП, серед яких розглядають предикатну ідентифікацію особистості, яка полягає у виявленні провідної репрезентативної системи за допомогою лексики, тобто слів (предикатив), які вживає людина. Окрім того, здатність виявити провідну модальність студента дає змогу викладачу урізноманітнити виклад матеріалу – збагатити його наочними маркерами (ілюстративний

матеріал), кінестетичними (мнемонічні засоби) або ж аудіальними (читання, аудіювання). Це, своєю чергою, індивідуалізує навчальний процес і створює комфортні умови для його інтенсифікації [2, с. 188].

Огляд та аналіз інших сучасних наукових досліджень (І. Лакомська [3], О. Свириденко [4], І. Герасимчук [5], І. Грищенко [6], Т. Іщук [8]) підтверджує активне застосування принципів НЛП у царині викладання мов та дає підстави акцентувати, що серед чинників, які активно впливають на процес пізнавальної діяльності, головна роль належить провідній модальності (репрезентативній системі сприйняття). Як стверджує О. Свириденко, уміння викладача розпізнавати студентів із різними типами сприйняття, «говорити» з ними на їхній мові, використовувати засоби для кращого засвоєння інформації під час лекцій, практичних занять зумовляють можливість кращого засвоєння викладеного матеріалу, а це, своєю чергою, зумовить підвищення рівня навчання та розвитку студентів [5, с. 59].

Вивчаючи можливості впровадження теорії нейролінгвістичного програмування у викладанні іноземної мови у вищих навчальних закладах, І. Герасимчук доходить таких висновків: якщо в того, хто навчається, переважає візуальний канал сприйняття інформації, то, як правило, ця людина багато читає і внаслідок цього отримує більше уявлення про характер і структуру мови. Візуали краще сприймають новий матеріал, коли він написаний у книзі, на дошці, поданий схематично, легше виконують письмові завдання і контрольні роботи, ліпше пишуть переклад, аніж переказують текст усно. Вони швидше опановують правила правопису і, відповідно, менше роблять орфографічних помилок. Аудіали ліпше сприймають тексти на слух, із більшим задоволенням слухають лекції. Тому вони краще пишуть перекази, надають перевагу слуханню радіо та роботі з текстами, записаними на магнітофон, а не поданими у підручнику. Із задоволенням розігрують діалоги, беруть участь у дискусіях, переказують текст у формі інтерв'ю. Вони люблять сприймати мовний матеріал з аудіо- і відеокасет. Кінестетики ліпше засвоюють іншомовний матеріал, коли можуть використати його в рольовій грі, у грі зі словами, написаними на картках. Для них неважко багаторазово написати незнайоме слово, довівши цю дію до автоматизму. Із задоволенням виходять до дошки, беручи участь у розігруванні сценки із вивченого матеріалу [6, с. 43].

Досліджуючи актуальні методи та прийоми викладання української мови як іноземної, слушно зауважують на перспективності здобутків НЛП у дидактиці сучасні вчені І. Зозуля, А. Стадній та А. Слободянюк, котрі наголошують на прі-

оритетності аудіовізуальних засобів, серед яких: фонограми (фонозаписи текстів, фоноуправи, фонотести, аудіоуроки, подкасти, радіопрोगрами); відео (відеофрагменти, фільми, відеоуроки); електронні навчальні посібники (електронні підручники, довідники, словники, ігри), а також Інтернет-ресурси: онлайн-словники, онлайн-уроки, онлайн-конференції. Учені зазначають, що вмиле використання аудіо- та відеоматеріалів у процесі навчання української мови як іноземної сприяє розвитку самостійності, активності, творчої пізнавальної діяльності студентів, що значною мірою забезпечує підготовку їх до самостійної практичної роботи. Важливо те, що за допомогою аудіовізуальних засобів відбувається навчання розуміння мови на слух, чому сприяють візуальні опори [7].

Так, для вивчення української як іноземної розроблено підручники з дисками, які містять записи діалогів, текстів, фраз для запам'ятовування. Актуальним аудіальним засобом під час опанування мови є робота з подкастами (аудіо- або відеофайл або серія таких файлів, що публікуються за однією адресою в Інтернеті і мають певну періодичність видання), що сприяє формуванню та розвитку комунікативної компетентності студентів, підвищенню мотивації вивчення мови та є невичерпним джерелом навчальних матеріалів. Зазначимо, що однією з найпродуктивніших платформ для вивчення української мови як іноземної в онлайн-режимі є ресурс Studyukrainian [9]. Другим сайтом подкастів є сайт Ukrainianlessons, на якому викладено подкасти-діалоги [10]. Також ресурсом для вивчення української мови як іноземної є національна платформа Ukr.lingva.ua [11].

Не викликає сумніву й доцільність використання відеозасобів, зокрема різножанрових фільмів, новин, реклами, що демонструють використання живої мови в конкретній ситуації у поєднанні з невербальними засобами спілкування: жестами, мімікою, позами, поглядом. Зоровий ряд демонструє ситуацію й обставини, у яких розгортаються події, знайомить із героями. Доповнює зображення звукова інформація, яка фокусує увагу глядача та допомагає зрозуміти сюжет. Використання відеоматеріалів сприяє вивченню нової лексики, розвитку навичок аудіювання та слухання [7, с. 17].

Отже, використання потенціалу провідної репрезентативної системи та врахування інших модальностей вважають доцільним та максимально потужним у процесі навчання. Уважаємо, що для підвищення ефективності навчання української мови як іноземної необхідно враховувати психофізіологічні особливості студентів (провідну репрезентативну систему) та відповідно до цього укладати та організовувати навчальний матеріал.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Використання теорії нейролінгвістичного програмування є досить перспективним щодо вдосконалення навчання української мови як іноземної у вищому навчальному закладі та розвитку пізнавального інтересу у іноземних студентів.

Оскільки студент може надавати перевагу певній модальності, навчати його необхідно, здійснюючи вплив на всі канали сприйняття і перероблення інформації з урахуванням індивідуальних особливостей. Кожен тип особистості має свої найбільш успішні для нього стратегії вивчення іноземної мови, тому для кожного типу студентів необхідно пропонувати відповідні завдання.

Отже, застосування у процесі навчання знань про особливості сприйняття й перероблення інформації, що використовується у теорії нейролінгвістичного програмування, сприятиме посиленню індивідуалізації навчання, формуванню пізнавального інтересу до вивчення української мови як іноземної та підвищенню ефективності навчання загалом.

Перспективу досліджень убачаємо у подальшому вивченні прикладного застосування методик нейролінгвістичного програмування, а саме стратегії грамотного письма та загального запам'ятовування, які є надзвичайно актуальними під час викладання української мови іноземним студентам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковалевська Т.Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. Одеса : Астропринт, 2008. 324 с.
2. Kovalevska T.Yu., Kovalevska A.V. Utilizing the Neurolinguistic Programming Technologies in Foreign languages Teaching Practice in Ukrainian Universities. *Arab World English Journal: Special Issue on English in Ukrainian Context*, 2020. P. 184–193. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/elt3.16>.
3. Лакомська І.В., Южакова О.І. Прийоми оптимізації сприйняття та запам'ятовування навчальної інформації. *Збірник тез доповідей 79-ї наукової конференції викладачів академії*, м. Одеса, 16–19 квітня 2019 р. / за заг. ред. Б.В. Єгорова. Одеса, 2019. С. 420–422.
4. Свириденко О.М. Використання особливостей репрезентативних систем для успішного засвоєння інформації. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2009. Вип. 1. С. 55–59.
5. Герасимчук І. До питання про впровадження нейролінгвістичного програмування у процес навчання іноземній мові у вищих військових навчальних закладах. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2003. Вип. 17. С. 39–44. URL: http://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/visnyk/17/06_gerasymchuk.pdf.
6. Грищенко І.В. Активізація репрезентативних систем сприйняття у процесі навчання української мови як іноземної. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2018. № 35. Т. 1. С. 15–17.
7. Зозуля І., Стадній А., Слободянюк А. Аудіовізуальні засоби навчання в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2022. Вип. 40. С. 12–28. DOI: 10.26565/2073-4379-2022-40-01.
8. Ішук Т. До питання про методологічні засади нейролінгвістичного програмування та застосування технік НЛП на заняттях з іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 256–261.
9. Studyukrainian. URL: <http://www.studyukrainian.com>
10. Ukrainianlessons. URL: www.ukrainianlessons.com
11. Ukr.lingva.ua. URL: <https://ukr.lingva.ua/ukr.html>

REFERENCES

1. Kovalevska, T.Yu. (2008). *Komunikatyvni aspekty neyrolinhvystychnoho prohramuvannya: monohrafiya*. [Communicative aspects of neurolinguistic programming: monograph] Odesa: Astroprynt. 324 p. [in Ukrainian].
2. Kovalevska, T.Yu., Kovalevska, A. V. (2020), Utilizing the Neurolinguistic Programming Technologies in Foreign languages Teaching Practice in Ukrainian Universities, In *Arab World English Journal: Special Issue on English in Ukrainian Context*, pp. 184–193. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/elt3.16> [in English]
3. Lakomska, I.V., Yuzhakova, O.I. (2019). Pryiomy optymizatsii spryiniattia ta zapamiatovuvannya navchalnoi informatsii [Techniques for optimizing the perception and memorization of educational information]. *Zbirnyk tez dopovidei 79-yi naukovoї konferentsii vykladachiv akademii, Odeska natsionalna akademiia kharchovykh tekhnolohii. pid zah. red. B.V. Yehorova*. Odesa, 2019. pp. 420–422 [in Ukrainian].
4. Svyrydenko, O.M. (2009). Vykorystannia osoblyvostei reprezentatyvnykh system dlia uspishnoho zasvoiennia informatsii [Using the features of representative systems for successful assimilation of information]. *Visnyk natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Pedagogika. Psykholohiia. zb. nauk. pr.* Kyiv : Vydavnytstvo Nats. aviats. un-tu «NAU-druk», Issue 1. pp. 55–59. [in Ukrainian].

5. Herasymchuk, I. (2003). Do pytannia pro vprovadzhenia neirolinhvistychnoho prohramuvannia u protses navchannia inozemnoi movi u vysshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh [To the issue of the introduction of neurolinguistic programming in the process of learning a foreign language in higher military educational institutions.]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedahohichna*. Vyp. 17. pp. 39–44. URL: http://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/visnyk/17/06_gerasymchuk.pdf [in Ukrainian].
6. Hryshchenko, I.V. (2018). Aktyvizatsiia reprezentatyvnykh system spryiniattia u protsesi navchannia ukrainskoi movy yak inozemnoi [Activation of representative perception systems in the process of learning Ukrainian as a foreign language]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*. Mizhnarodnyi humanitarnyi universytet, Odesa: Vydavnychi dim «Helvetyka». Issue 35. Vol. 1. pp. 15–17 [in Ukrainian].
7. Zozulia, I., Stadnii, A., Slobodianiuk, A. (2022). Audiovizualni zasoby navchannia v protsesi formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti [The peculiarities of formation of Ukrainian-language communicative competence of foreign students]. *Vykladannia movy vysshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina, Issue 40, pp. 12–28. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2022-40-01> [in Ukrainian].
8. Ishchuk T., (2015). Do pytannia pro metodolohichni zasady neirolinhvistychnoho prohramuvannia ta zastosuvannia tekhnik NLP na zaniattiakh z inozemnoi movy [Methodological principles of neurolinguistic programming and NLP technologies at the English lessons]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Drohobych : Posvit,. Issue 13. pp. 256–261.
9. Studyukrainian. URL: <http://www.studyukrainian.com>
10. Ukrainianlessons URL: www.ukrainianlessons.com
11. Ukr.lingva.ua. URL: <https://ukr.lingva.ua/ukr.html>